

ZASADY

DOSTOSOWYWANIA WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH

w Zespole Szkół im. Prezydenta Ignacego Mościckiego w Zielonce

1. Dostosowanie wymagań edukacyjnych następuje na podstawie:
 - 1) orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego oraz ustaleń zawartych w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym;
 - 2) orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania;
 - 3) opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, o specyficznych trudnościach w uczeniu się;
 - 4) innej opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, wskazującej na potrzebę takiego dostosowania;
 - 5) rozpoznania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia dokonanego przez nauczycieli i specjalistów (dotyczy uczniów objętych w szkole pomocą psychologiczno-pedagogiczną);
 - 6) opinii lekarza o ograniczonych możliwościach wykonywania przez ucznia określonych ćwiczeń fizycznych na zajęciach wychowania fizycznego.
2. Dostosowanie wymagań edukacyjnych polega na modyfikacji procesu edukacyjnego umożliwiającego uczniom sprostanie wymaganiom.
3. Obszary dostosowania obejmują:
 - 1) warunki procesu edukacyjnego tj. zasady, metody, formy, środki dydaktyczne
 - 2) zewnętrzną organizację nauczania (np. posadzenie ucznia słabo słyszącego w pierwszej ławce)
 - 3) warunki sprawdzania poziomu wiedzy i umiejętności (metody i formy sprawdzania i kryteria oceniania)
4. Dostosowanie wymagań powinno dotyczyć głównie form i metod pracy z uczniem, zdecydowanie rzadziej treści nauczania - nie może polegać na takiej zmianie treści nauczania, która powoduje obniżanie wymagań wobec uczniów z normą intelektualną - nie oznacza pomijania haseł programowych, tylko ewentualne realizowanie ich na poziomie wymagań koniecznych lub podstawowych - nie może prowadzić do zejścia poniżej podstawy programowej, a zakres wiedzy i umiejętności powinien dać szansę uczniowi na sprostanie wymaganiom kolejnego etapu edukacyjnego
5. Cel dostosowania wymagań edukacyjnych to:
 - 1) wyrównanie szans edukacyjnych uczniów
 - 2) zapobieganie wtórnym zaburzeniom sfery emocjonalno- motywacyjnej
6. Do uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych należą uczniowie z niżej wymienionych grup:

- 1) Zaburzenia rozwojowe to klasa zaburzeń, charakteryzujących się poważnym zniekształceniem funkcjonowania społecznego, poznawczego, ruchowego i językowego. Obejmuje przypadki głębszego stopnia odchylenia od norm rozwojowych. Do zaburzeń rozwojowych należą: głuchota, niedosłyszenie, niewidzenie, niedowidzenie, niepełnosprawność ruchowa, upośledzenie umysłowe, autyzm, niepełnosprawności sprzężone, choroby przewlekłe, zaburzenia psychiczne, niedostosowanie społeczne, zaburzenia zachowania. Uczniowie z w/w zaburzeniami wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki - treści, metod i warunków pracy. W przypadku ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, dostosowanie wymagań może nastąpić na podstawie tego orzeczenia.
 - 2) Odchylenia rozwojowe są to indywidualne opóźnienia rozwoju w stosunku do ustalonych norm, nie będące jednak zaburzeniami z uwagi na niewielkie nasilenie objawów, ograniczony zakres i czas trwania. Do odchylenia rozwojowych należy m.in. inteligencja niższa niż przeciętna. Uczniowie z odchyleniami rozwojowymi otrzymują z poradni opinie w sprawie dostosowania wymagań edukacyjnych.
 - 3) Specyficzne trudności w uczeniu się to specyficzne rozwojowe zaburzenia umiejętności szkolnych i zaburzenia w uczeniu się, które nie są spowodowane niskimi możliwościami intelektualnymi, słabym poziomem dydaktycznym szkoły lub czynnikami kulturowymi. Uczniowie ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się otrzymują z poradni opinie w sprawie dostosowania wymagań edukacyjnych.
7. Do uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych można również zaliczyć uczniów zdolnych.
 8. Dostosowania są odpowiednio skierowane do konkretnego ucznia i w zakresie, w którym wymaga tego uczeń.
 9. Podczas egzaminów zewnętrznych mają zastosowanie dostosowania zawarte w komunikacie Dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej na daną sesję.

KATALOG DOSTOSOWAŃ WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH

UCZNIOWIE Z DYSLEKSJĄ:

Definicje i wskazania ogólne w dostosowaniu wymagań:

1. Dyskalkulia, czyli trudności w liczeniu. Oceniamy przede wszystkim tok rozumowania, a nie techniczną stronę liczenia. Uczeń ma skłonność do przestawiania kolejności cyfr w liczbie i przez to jej zapis jest błędny. Zły wynik końcowy wcale nie świadczy o tym, że uczeń nie rozumie zagadnienia. Dostosowanie wymagań będzie dotyczyło tylko formy sprawdzenia wiedzy poprzez koncentrację na prześledzeniu toku rozumowania w danym zadaniu i jeśli jest on poprawny - wystawienie uczniowi oceny pozytywnej.
2. Dysgrafia, czyli brzydkie, nieczytelne pismo. Dostosowanie wymagań będzie dotyczyło formy sprawdzania wiedzy, a nie treści. Wymagania merytoryczne, co do oceny pracy pisemnej powinny być ogólne, takie same, jak dla innych uczniów, natomiast sprawdzenie pracy może być niekonwencjonalne. Np., jeśli nauczyciel nie może przeczytać pracy ucznia, może go poprosić, aby

uczynił to sam lub przepytał ustnie z tego zakresu materiału. Może też skłaniać ucznia do pisania drukowanymi literami lub na komputerze.

3. Dysortografia, czyli trudności z poprawną pisownią pod względem ortograficznym, fonetycznym, interpunkcyjnym itd. Dostosowanie wymagań dotyczy głównie formy sprawdzania i oceniania wiedzy z tego zakresu. Zamiast klasycznych dyktand można robić sprawdziany polegające na uzasadnianiu pisowni wyrazów, odwołując się do znajomości zasad ortograficznych, oceniać odrębnie merytoryczną stronę pracy i odrębnie poprawność pisowni, nie wpisując tej drugiej oceny do dziennika. Dysortografia nie uprawnia do zwolnienia ucznia z nauki ortografii i gramatyki.
4. Dysleksja, czyli trudności w czytaniu przekładające się często również na problemy ze zrozumieniem treści. Nie zaleca się głośnego czytania przez ucznia na forum klasy. Podczas pracy z tekstem nie można ucznia krytykować, zawstydząć, mobilizować stwierdzeniami "jak się postarasz to będzie lepiej". Należy poświęcić więcej czasu na naukę, korzystać z lektur czytanych (tzw. audiobooki) lub sfilmowanych lektur, czy materiałów.

Ogólne zasady postępowania z uczniem z dysleksją rozwojową:

1. Unikać głośnego odpytywania z czytania przy całej klasie
2. Ograniczać czytanie obszernych lektur do rozdziałów istotnych ze względu na omawianą tematykę, akceptować korzystanie z nagrań fonicznych, w wyjątkowych przypadkach z ekranizacji, jako uzupełnienia samodzielnie przeczytanych rozdziałów.
3. Kontrolować stopień zrozumienia samodzielnie przeczytanych przez ucznia poleceń, szczególnie podczas sprawdzianów (wolne tempo czytania, słabe rozumienie jednorazowo przeczytanego tekstu może uniemożliwić wykazanie się wiedzą z danego materiału).
4. Ze względu na wolne tempo czytania lub/i pisania zmniejszyć ilość zadań (poleceń) do wykonania w przewidzianym dla całej klasy czasie lub wydłużyć czas pracy ucznia. Formy te należy stosować zamiennie – uczeń pozostawiony w klasie dłużej niż rówieśnicy, narażony na komentarze z ich strony sam zacznie rezygnować z dodatkowego czasu.
5. Ograniczać teksty do czytania i pisania na lekcji do niezbędnych notatek, których nie ma w podręczniku; jeśli to możliwe dać uczniowi gotową notatkę do wklejenia. Pisemne sprawdziany powinny ograniczać się do sprawdzanych wiadomości, wskazane jest stosowanie testów wyboru, zdań niedokończonych, tekstów z lukami – pozwoli to uczniowi skoncentrować się na kontrolowanej tematyce, a nie na poprawności pisania.
6. Wskazane jest preferowanie wypowiedzi ustnych. Sprawdzanie wiadomości powinno odbywać się często i dotyczyć krótszych partii materiału. Pytania kierowane do ucznia powinny być precyzyjne.
7. W przedmiotach ścisłych podczas wykonywania ścisłych operacji wymagających wielokrotnych przekształceń, należy umożliwić uczniowi ustne skomentowanie wykonywanych działań. W ocenie pracy ucznia wskazane jest uwzględnienie poprawności toku rozumowania, a nie tylko prawidłowości wyniku końcowego. W przypadku prac pisemnych z przedmiotów ścisłych i im pokrewnych, nauczyciel powinien zwrócić uwagę na graficzne rozplanowanie sprawdzianów – pod treścią zadania powinno być wolne miejsce na rozwiązanie. Pozwoli to uniknąć niepotrzebnych pomyłek przy przepisywaniu zadań na inną stronę np. gubienia, mylenia znaków, cyfr, symboli, tak charakterystycznych dla uczniów z dysleksją. Materiał programowy wymagający znajomości wielu wzorów, symboli, przekształceń można podzielić na mniejsze partie. Tam, gdzie jest taka możliwość, pozwolić na korzystanie z gotowych wzorów, tablic itp.
8. Unikać wyrywania do odpowiedzi. Jeśli to możliwe uprzedzić ucznia (na przerwie lub na początku lekcji), że będzie dzisiaj pytany. W ten sposób umożliwiamy uczniowi przypomnienie wiadomości,

skoncentrowanie się, a także opanowanie napięcia emocjonalnego często blokującego wypowiedź.

9. Dobrze jest posadzić ucznia blisko nauczyciela, dzięki temu zwiększy się jego koncentracja uwagi, ograniczeniu ulegnie ilość bodźców rozpraszających, wzrośnie bezpośrednia kontrola nauczyciela, bliskość tablicy pozwoli zmniejszyć ilość błędów przy przepisywaniu.
10. Złagodzić kryteria wymagań z języków obcych. Uczeń mający problemy z opanowaniem ojczystego języka prawie zawsze ma trudności z mówieniem, rozumieniem, czytaniem i pisaniem w języku obcym.
11. Podczas oceny prac pisemnych nie uwzględniać poprawności ortograficznej lub oceniać ją opisowo. Można pozwolić uczniom na korzystanie ze słowników ortograficznych podczas pisania wypracowań, prac klasowych. Postępy w zakresie ortografii sprawdzać za pomocą dyktand z komentarzem, okienkiem ortograficznym, pisania z pamięci. Zakres sprawdzianu powinien obejmować jeden rodzaj trudności ortograficznych - umożliwi to skoncentrowanie się na zagadnieniu, tym samym zmniejszając ilość błędów i dając poczucie sukcesu.
12. W przypadku ucznia z dysgrafią wskazane jest akceptowanie pisma drukowanego, pisma na maszynie, komputerze, zwłaszcza prac obszernych (wypracowań, referatów). Nie należy również oceniać estetyki pisma, np. w zeszytach. Jeśli pismo ucznia jest trudne do odczytania, można zamienić pracę pisemną na wypowiedź ustną.

Nauczyciel powinien znać dobrze specyfikę problemu dysleksji, dysortografii i dysgrafii, ponieważ umożliwi mu to rozumienie problemów ucznia i sprzeczności, np. między dobrą znajomością faktów historycznych a trudnościami z ich chronologicznym uporządkowaniem, wiedzą z zakresu geografii a niemożnością zorientowania się na mapie, wielokrotnego przepisywania tego samego tekstu w ramach poprawy pracy klasowej a popełniania podczas przepisywania coraz to nowych błędów, czytania wielu książek a popełniania błędów ortograficznych w często powtarzających się wyrazach, ładnego przepisywania kilkunastu linijek a bazgrania w dalszej części kartki zeszytu itp. Niektóre z podanych wyżej zasad mogą być stosowane w przypadku uczniów o obniżonych możliwościach intelektualnych.

SYMPTOMY ZABURZEŃ, FORMY, METODY I SPOSOBY DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ U UCZNIÓW Z DYSLEKSJĄ W ZAKRESIE PRZEDMIOTÓW NAUCZANIA:

JĘZYK POLSKI

Symptomy zaburzeń:

- 1) trudności w opanowaniu techniki czytania tj.: głoskowanie, sylabizowanie, przekręcanie wyrazów, domyślanie się, wolne lub nierówne tempo, pauzy, nie zwracanie uwagi na interpunkcję
- 2) niepełne rozumienie treści tekstów i poleceń, uboższe słownictwo
- 3) trudności w pisaniu, szczególnie ze słuchu, liczne błędy np.: mylenie z-s, d- t, k -g
- 4) błędy w zapisywaniu zmiękczeń, głosek i- j
- 5) błędy w zapisywaniu głosek nosowych ą - om, ę – em
- 6) opuszczanie, dodawanie, przestawianie, podwajanie liter i sylab
- 7) błędy gramatyczne w wypowiedziach ustnych i pisemnych
- 8) trudności w formułowaniu wypowiedzi pisemnych na określony temat

- 9) trudności w uczeniu się ze słuchu na lekcji, korzystaniu z wykładów, zapamiętywaniu, rozumieniu poleceń złożonych, instrukcji
- 10) trudności z zapamiętaniem liter alfabetu, mylenie liter podobnych kształtem l-t-ł
- 11) mylenie liter zbliżonych kształtem, lecz inaczej ułożonych w przestrzeni b-d, g-p, w-m
- 12) opuszczanie drobnych elementów graficznych liter (kropki, kreski)
- 13) błędy w przepisywaniu i pisaniu z pamięci
- 14) nieprawidłowe trzymanie przyborów do pisania
- 15) wolne tempo pisania, męczliwość ręki
- 16) niekształtne litery, nieprawidłowe łączenia
- 17) obniżona czytelność pisma
- 18) nieumiejętność zagospodarowania przestrzeni kartki.

Formy, metody, sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- 1) nie wymagać, by uczeń czytał głośno przy klasie nowy tekst, wskazywać wybrane fragmenty dłuższych tekstów do opracowania w domu i na nich sprawdzać technikę czytania
- 2) dawać więcej czasu na czytanie tekstów, poleceń, instrukcji, szczególnie podczas samodzielnej pracy lub sprawdzianów, w miarę potrzeby pomagać w ich odczytaniu
- 3) starać się w miarę możliwości przygotowywać sprawdziany i kartkówki w formie testów
- 4) czytanie lektur szkolnych lub innych opracowań rozłożyć w czasie, pozwalać na korzystanie z książek "mówionych"
- 5) raczej nie angażować do konkursów czytania
- 6) uwzględniać trudności w rozumieniu treści, szczególnie podczas samodzielnej pracy z tekstem, dawać więcej czasu, instruować lub zalecać przeczytanie tekstu wcześniej w domu
- 7) częściej sprawdzać zeszyty szkolne ucznia, ustalić sposób poprawy błędów, czuwać nad wnikliwą ich poprawą, oceniać poprawność i sposób wykonania prac
- 8) dać uczniowi czas na przygotowanie się do pisania dyktanda poprzez podanie mu trudniejszych wyrazów, a nawet wybranych zdań, które wystąpią w dyktandzie; można też dawać teksty z lukami lub pisanie z pamięci
- 9) dyktanda sprawdzające można organizować indywidualnie
- 10) błędów nie omawiać wobec całej klasy
- 11) w przypadku trudności w redagowaniu wypowiedzi pisemnych uczyć tworzenia schematów pracy, planowania kompozycji wypowiedzi (wstęp, rozwinięcie, zakończenie)
- 12) pomagać w doborze argumentów, jak również odpowiednich wyrażen i zwrotów
- 13) nie obniżać ocen za błędy ortograficzne i graficzne w wypracowaniach
- 14) podać uczniom jasne kryteria oceny prac pisemnych (wiedza, dobór argumentów, logika wyводу, treść, styl, kompozycja itd.)
- 15) dawać więcej czasu na prace pisemne, sprawdzać, czy uczeń skończył notatkę z lekcji, w razie potrzeby skracać wielkość notatek
- 16) przypadku trudności z odczytaniem pracy odpytać ucznia ustnie
- 17) pozwalać na wykonywanie prac na komputerze
- 18) usprawniać zaburzone funkcje (zajęcia korekcyjno-kompensacyjne).

JĘZYKI OBCE

Symptomy zaburzeń:

- 1) trudności z zapamiętaniem słówek, struktur gramatycznych
- 2) problemy z budowaniem wypowiedzi ustnych

- 3) trudności z rozumieniem i zapamiętywaniem tekstu mówionego lub nagranych na taśmę
- 4) problemy z odróżnianiem słów podobnie brzmiących
- 5) błędy w pisaniu- trudności z odróżnianiem wyrazów podobnych
- 6) gubienie drobnych elementów graficznych, opuszczanie i przestawianie liter
- 7) trudności z poprawnym pisaniem, pomimo dobrych wypowiedzi ustnych
- 8) kłopoty z zapisem wyrazów w poprawnej formie gramatycznej
- 9) trudności z poprawnym pisaniem, pomimo dobrych wypowiedzi ustnych
- 10) kłopoty z zapisem wyrazów w poprawnej formie gramatycznej.

Formy, metody, sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- 1) dawać łatwiejsze zadania
- 2) nie wrywać do natychmiastowej odpowiedzi, dawać więcej czasu na zastanowienie się i przypomnienie słówek, zwrotów
- 3) dawać więcej czasu na opanowanie określonego zestawu słówek
- 4) w fazie prezentacji leksyki zwolnić tempo wypowiadanych słów i zwrotów, a nawet wypowiadać je przesadnie poprawnie
- 5) można pozwolić na korzystanie z dyktafonu podczas lekcji
- 6) nowe wyrazy objaśniać za pomocą polskiego odpowiednika, w formie opisowej, podania synonimu, antonimu, obrazka, tworzenia związku z nowym wyrazem
- 7) w zapamiętywaniu pisowni stosować wyobrażanie wyrazu, literowanie, pisanie palcem na ławce, pisanie ze zróżnicowaniem kolorystycznym liter
- 8) przy odczytywaniu tekstu przez nauczyciela pozwalać na korzystanie z podręcznika,
- 9) w nauczaniu gramatyki można stosować algorytmy w postaci graficznej wykresów, tabeli, rysunków)
- 10) podczas prezentacji materiału zestawiać zjawiska gramatyczne języka polskiego ze zjawiskami gramatycznymi charakterystycznymi dla języka obcego
- 11) prowadzić rozmówki na tematy dotyczące uczniów,
- 12) dawać więcej czasu na wypowiedzi ustne i prace pisemne,
- 13) liberalnie oceniać poprawność ortograficzną i graficzną pisma,
- 14) oceniać za wiedzę i wysiłek włożony w opanowanie języka, kłaść większy nacisk na wypowiedzi ustne.

MATEMATYKA, FIZYKA, CHEMIA

Symptomy zaburzeń:

- 1) nieprawidłowe odczytywanie treści zadań tekstowych
- 2) niepełne rozumienie treści zadań, poleceń
- 3) trudności z wykonywaniem działań w pamięci, bez pomocy kartki
- 4) problemy z zapamiętywaniem reguł, definicji, tabliczki mnożenia
- 5) problemy z opanowaniem terminologii (np. nazw, symboli pierwiastków i związków chemicznych)
- 6) błędne zapisywanie i odczytywanie liczb wielocyfrowych (z wieloma zerami i miejscami po przecinku)
- 7) przestawianie cyfr (np. 56-65)
- 8) nieprawidłowa organizacja przestrzenna zapisu działań matematycznych, przekształcania wzorów
- 9) mylenie znaków działań, odwrotne zapisywanie znaków nierówności
- 10) nieprawidłowe wykonywanie wykresów funkcji

- 11) trudności z zadaniami angażującymi wyobraźnię przestrzenną w geometrii
- 12) niski poziom graficzny wykresów i rysunków, nieprawidłowe zapisywanie łańcuchów reakcji chemicznych.

Formy, metody, sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- 1) naukę definicji, reguł wzorów, symboli chemicznych rozłożyć w czasie, często przypominać i utrwalać
- 2) nie wrywać do natychmiastowej odpowiedzi, przygotować wcześniej zapowiedzią, że uczeń będzie pytany
- 3) w trakcie rozwiązywania zadań tekstowych sprawdzać, czy uczeń przeczytał treść zadania i czy prawidłowo ją zrozumiał, w razie potrzeby udzielać dodatkowych wskazówek
- 4) w czasie sprawdzianów zwiększyć ilość czasu na rozwiązanie zadań
- 5) można też dać uczniowi do rozwiązania w domu podobne zadania
- 6) uwzględniać trudności związane z myleniem znaków działań, przestawianiem cyfr, zapisywaniem reakcji chemicznych itp.
- 7) materiał sprawiający trudność dłużej utrwalać, dzielić na mniejsze porcje
- 8) oceniać tok rozumowania, nawet gdyby ostateczny wynik zadania był błędny, co wynikać może z pomyłek rachunkowych
- 9) oceniać dobrze, jeśli wynik zadania jest prawidłowy, choćby strategia dojścia do niego była niezbyt jasna, gdyż uczniowie dyslektyczni często prezentują styl dochodzenia do rozwiązania niedostępny innym osobom, będący na wyższym poziomie kompetencji.

GEOGRAFIA, BIOLOGIA, HISTORIA, WOS, HIT, FILOZOFIA

Symptomy zaburzeń:

- 1) trudności z zapamiętywaniem nazw geograficznych, terminologii z biologii i chemii (dłuższe nazwy, nazwy łacińskie), nazwisk z historii
- 2) trudności z opanowaniem systematyki (hierarchiczny układ informacji)
- 3) zła orientacja w czasie (chronologia, daty)
- 4) trudności z czytaniem i rysowaniem map geograficznych i historycznych
- 5) trudności z orientacją w czasie i w przestrzeni (wskazywanie kierunków na mapie i w przestrzeni, obliczanie stref czasowych, położenia geograficznego, kąta padania słońca itp.)
- 6) problemy z organizacją przestrzenną schematów i rysunków
- 7) trudności z zapisem i zapamiętaniem łańcuchów reakcji biochemicznych.

Formy, metody, sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- 1) uwzględniać trudności z zapamiętywaniem nazw, nazwisk, dat
- 2) w czasie odpowiedzi ustnych dyskretnie wspomagać, dawać więcej czasu na przypomnienie, wydobyć z pamięci nazw, terminów, dyskretnie naprowadzać
- 3) częściej powtarzać i utrwalać materiał
- 4) podczas uczenia stosować techniki skojarzeniowe ułatwiające zapamiętywanie
- 5) wprowadzać w nauczaniu metody aktywne, angażujące jak najwięcej zmysłów (ruch, dotyk, wzrok, słuch), używać wielu pomocy dydaktycznych, urozmaicać proces nauczania
- 6) różnicować formy sprawdzania wiadomości i umiejętności tak, by ograniczyć ocenianie na podstawie pisemnych odpowiedzi ucznia
- 7) przeprowadzać sprawdziany ustne z ławki, niekiedy nawet odpytywać indywidualnie
- 8) często oceniać prace domowe.

WYCHOWANIE FIZYCZNE, PRZEDMIOTY ZAWODOWE

Symptomy zaburzeń:

- 1) trudności z rysowaniem (rysunek schematyczny, uproszczony) i organizacją przestrzenną prac technicznych i prac praktycznych
- 2) obniżony poziom wykonania prac plastycznych i technicznych (dobra własna inwencja twórcza i wyobraźnia)
- 3) mylenie prawej i lewej strony
- 4) trudności z opanowaniem układów gimnastycznych (sekwencje ruchowe zorganizowane w czasie i przestrzeni)
- 5) trudności w bieganiu, ćwiczeniach równoważnych
- 6) trudności w opanowaniu gier wymagających użycia piłki (siatkówka, koszykówka, tenis ziemny i stołowy, itp.)
- 7) niechęć do uprawiania sportów wymagających dobrego poczucia równowagi (deskorolka, narty, snowboard)

Formy, metody, sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- 1) zawsze uwzględniać trudności ucznia
- 2) w miarę możliwości pomagać, wspierać, dodatkowo instruować, naprowadzać, pokazywać na przykładzie
- 3) dzielić dane zadanie na etapy i zachęcać do wykonywania małymi krokami
- 4) nie zmuszać na siłę do wykonywania ćwiczeń sprawiających uczniowi trudność
- 5) dawać więcej czasu na opanowanie danej umiejętności, cierpliwie udzielać instruktażu
- 6) nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy
- 7) podczas oceniania brać przede wszystkim pod uwagę stosunek ucznia do przedmiotu, jego chęci, wysiłek, przygotowanie do zajęć w materiały, niezbędne pomoce itp.
- 8) włączać do rywalizacji tylko tam, gdzie uczeń ma szansę.

UCZNIOWIE ZE SPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ NIŻSZĄ OD PRZECIĘTNEJ

1. W przypadku tych uczniów konieczne jest dostosowanie zarówno w zakresie formy, jak i treści wymagań. Obniżenie kryteriów jakościowych nie może zejść poniżej podstawy programowej. Uczniowie z inteligencją ogólną niższą od przeciętnej, czyli tzw. mało zdolni mogą mieć zaburzone różne funkcje psychiczne; w tej grupie są również uczniowie z zaburzeniami mieszanymi. Charakterystyczne dla nich są:
 - 1) zaburzenia myślenia słowno-pojęciowego, a więc tego, na którym przede wszystkim bazuje nauka szkolna
 - 2) mała samodzielność w myśleniu
 - 3) wolniejsze tempo pracy i uczenia się
 - 4) trudności w koncentracji uwagi przez dłuższy czas.
2. Ze względu na powyższe cechy konieczne jest wobec tych uczniów zastosowanie metod ułatwiających im opanowanie materiału. Uczniowie ci nie kwalifikują się do szkoły specjalnej dla upośledzonych umysłowo, a program szkoły ogólnodostępnej jest dla nich trudny, a przede wszystkim zbyt szybko realizowany. Wymagania, co do formy mogą obejmować między innymi:
 - 1) omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności

- 2) pozostawiania więcej czasu na jego utrwalenie
- 3) podawanie poleceń w prostszej formie
- 4) unikanie trudnych, czy bardzo abstrakcyjnych pojęć
- 5) częste odwoływanie się do konkretnego, przykładu
- 6) unikanie pytań problemowych, przekrojowych
- 7) wolniejsze tempo pracy
- 8) szerokie stosowanie zasady pogłębienia
- 9) odrębne instruowanie
- 10) zadawanie do domu tyle, ile uczeń jest w stanie wykonać samodzielnie.

Symptomy trudności i sposoby dostosowania wymagań u uczniów o inteligencji niższej niż przeciętna w zakresie przedmiotu nauczania:

JĘZYK POLSKI

Symptomy trudności:

- 1) słabe oceny pomimo starań i wysiłków ucznia,
- 2) trudności w czytaniu i pisaniu (trudności z kojarzeniem określonych dźwięków (głosek) z odpowiadającymi im symbolami (literami)),
- 3) trudności w rozumieniu czytanych treści,
- 4) trudności w samodzielnym wypowiedzianiu się, formułowaniu wniosków i sądów, w uogólnianiu, myśleniu symbolicznym (abstrakcyjnym),
- 5) niski poziom rozwoju słowno-pojęciowego (odpowiada wcześniejszej fazie rozwoju),
- 6) ubogie słownictwo, wadliwa struktura gramatyczna wypowiedzi ustnych i pisemnych,
- 7) słabsza sprawność manualna (rysunki, pismo mają niski poziom graficzny
- 8) odpowiadają wcześniejszej fazie rozwoju),
- 9) słaba umiejętność stosowania konwencjonalnych sposobów zapamiętywania,
- 10) duże problemy z przywoływaniem z pamięci odległych partii materiału (słaba pamięć długotrwała, operacyjna),
- 11) trudności z selekcją i wychwyceniem myśli przewodniej w długich tekstach,
- 12) wolne tempo procesów umysłowych i działania.

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych do potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych uczniów:

- 1) zmniejszanie ilości, stopnia trudności i obszerności zadań
- 2) dzielenie materiału na mniejsze partie, wyznaczanie czasu na ich opanowanie i odpytywanie
- 3) wydłużanie czasu na odpowiedź, przeczytanie lektury
- 4) wprowadzanie dodatkowych środków dydaktycznych
- 5) odwoływanie się do znanych sytuacji z życia codziennego
- 6) formułowanie pytań w formie zdań o prostej konstrukcji powołujących się na ilustrujące przykłady
- 7) częste podchodzenie do ucznia w trakcie samodzielnej pracy w celu udzielania dodatkowej pomocy, wyjaśnień
- 8) zajęcia w ramach zespołu dydaktyczno-wyrównawczego, gdzie oprócz wyjaśniania bieżących zagadnień programowych należy usprawniać funkcje poznawcze (procesy intelektualne i percepcyjne), (zajęcia dodatkowe są niezbędne, bowiem uczeń z

- inteligencją niższą niż przeciętna nie jest w stanie opanować tych umiejętności tylko dzięki pracy na lekcji i samodzielnej nauce własnej w domu)
- 9) należy zezwolić na dokończenie w domu niektórych prac wykonywanych na lekcjach
 - 10) dyktanda przeprowadzać indywidualnie w wolniejszym tempie, gdyż uczniowie ci często nie nadążają za klasą
 - 11) potrzeba większej ilości czasu i powtórzeń na opanowanie materiału.

JĘZYKI OBCE

Symptomy trudności:

- 1) trudności z prawidłową wymową
- 2) trudności w zapamiętywaniu i/lub odtwarzaniu treści, słówek, zdań
- 3) trudności w swobodnym wypowiedzianiu się na określony temat
- 4) trudności w poprawnym czytaniu i pisaniu – problemy z gramatyką.

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych do potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych uczniów:

- 1) zmniejszanie ilości słówek do zapamiętania
- 2) pozostawianie większej ilości czasu na ich przyswojenie
- 3) odpytywanie po uprzedzeniu, kiedy i z czego dokładnie uczeń będzie pytany
- 4) wymagania w wypowiedzianiu się na określony temat ograniczyć do kilku krótkich, prostych zdań na dany temat.

MATEMATYKA, FIZYKA, CHEMIA

Symptomy trudności:

- 1) trudności z wykonywaniem bardziej złożonych działań
- 2) trudność z pamięciowym przyswajaniem i/lub odtwarzaniem z pamięci wyuczonych treści (np. tabliczka mnożenia, skomplikowane wzory, układy równań)
- 3) problem z rozumieniem treści zadań
- 4) potrzeba większej ilości czasu na zrozumienie i wykonanie zadania.

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych do potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych uczniów:

- 1) częste odwoływanie się do konkretnego (np. graficzne przedstawianie treści zadań), szerokie stosowanie zasady pogłębienia
- 2) omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności (pamiętając, że obniżenie wymagań nie może zejść poniżej podstawy programowej)
- 3) podawanie poleceń w prostszej formie (dzielenie złożonych treści na proste, bardziej zrozumiałe części)
- 4) wydłużanie czasu na wykonanie zadania
- 5) podchodzenie do ucznia w trakcie samodzielnej pracy w razie potrzeby udzielenie pomocy, wyjaśnienie, mobilizowanie do wysiłku i ukończenia zadania
- 6) zadawanie do domu tyle, ile uczeń jest w stanie samodzielnie wykonać
- 7) potrzeba większej ilości czasu i powtórzeń dla przyswojenia danej partii materiału.

GEOGRAFIA, BIOLOGIA, HISTORIA, WOS, HIT, FILOZOFIA

Symptomy trudności:

- 1) trudność w selekcji i wybraniu najważniejszych treści (tendencja do pamięciowego uczenia się wszystkiego po kolei)
- 2) problem z zapamiętywaniem dat, nazwisk, nazw, miejscowości
- 3) nieumiejętność przekrojowego wiązania faktów i informacji.

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych do potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych uczniów:

- 1) w związku z dużym problemem w selekcji i wyborze najważniejszych informacji z danego tematu można wypisać kilka podstawowych pytań, na które uczeń powinien znaleźć odpowiedź czytając dany materiał (przy odpytywaniu prosić o udzielenie na nie odpowiedzi)
- 2) podobnie postępować przy powtórkach
- 3) pozostawianie większej ilości czasu na przygotowanie się z danego materiału (dzielenie go na małe części, wyznaczanie czasu na jego zapamiętanie i odpytywanie).

WYCHOWANIE FIZYCZNE, PRZEDMIOTY ZAWODOWE

Symptomy trudności:

- 1) niezdolność ruchowa i trudności w wykonywaniu niektórych ćwiczeń (potrzeba dłuższego treningu, aby opanować dane ćwiczenie, rzucanie do celu itp.)
- 2) trudności w zrozumieniu zasad i reguł różnych gier
- 3) obniżony poziom prac manualnych i technicznych (słabsza własna inwencja twórcza, wyobraźnia)

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych do potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych uczniów:

- 1) zapewnienie większej ilości ćwiczeń, aby uczeń opanował daną sprawność (w razie potrzeby zwolnienie z wykonania ćwiczeń przerastających możliwości ruchowe ucznia)
- 2) wielokrotne tłumaczenie i wyjaśnianie zasad i reguł gier sportowych
- 3) podpowiadanie tematu pracy technicznej, częste podchodzenie do ucznia, ukierunkowywanie w działaniu
- 4) liberalne ocenianie wytworów ucznia wykonanych na zajęciach z przedmiotów zawodowych
- 5) w ocenianiu zwracanie większej uwagi na wysiłek włożony w wykonanie zadania, niż ostateczny efekt pracy.

UCZNIOWIE SŁABOWIDZĄCY:

U takich uczniów niepełnosprawność w zakresie widzenia oznacza osłabienie wzroku, które nawet przy użyciu szkieł korekcyjnych wpływa negatywnie na ich osiągnięcia szkolne. Mogą cierpieć na:

- 1) uszkodzenie widzenia obwodowego (widzenie lunetowe) – uczeń potrafi czytać drobny druk, ale ma problem z poruszaniem się w przestrzeni, nie czyta map)
- 2) uszkodzenie widzenia centralnego (zmniejszenie ostrości wzroku) – uczeń swobodnie się porusza, ma problem z czytaniem pisaniem, odróżnieniem małych elementów

- 3) dodatkowo może przeszkadzać: mroczyki, oczopląs, zaburzenia w adaptacji do zmiennego oświetlenia, daltonizm.

Symptomy trudności:

- 1) mylenie wyrazów o podobnej strukturze
- 2) mylenie liter o podobnych kształtach
- 3) przestawianie liter
- 4) nieprawidłowa technika czytania
- 5) brak rozumienia tekstu w całości
- 6) wolniejsze tempo czytania związane z problemami w spostrzeganiu całego wyrazu, zdania.
- 7) problemy z rozumieniem tekstu (konieczność koncentracji na postrzeganiu kształtu poszczególnych liter)
- 8) możliwe trudności w pisaniu z uwagi na obniżoną sprawność spostrzegania i zakłóconą koordynację wzrokowo-ruchową.
- 9) możliwe popełnianie wielu błędów: przestawianie, mylenie, opuszczanie liter, błędy ortograficzne, złe rozplanowanie stron w zeszytach.

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych :

- 1) wyznaczyć właściwe miejsce ucznia w sali/pracowni (miejsce zapobiegające odbłaskowi pojawiającemu się w pobliżu okna, zapewniające właściwe oświetlenie i widoczność, blisko nauczyciela i tablicy)
- 2) zapoznać się z rodzajem wady wzroku
- 3) wiedzieć o potrzebie i umożliwić uczniowi korzystanie ze specjalistycznych pomocy (np. dodatkowe oświetlenie, lupy, folie optyczne)
- 4) udostępnić teksty (np. testów sprawdzających wiedzę) w wersji powiększonej
- 5) podawać modele i przedmioty do obejrzenia z bliska
- 6) wydłużyć czas na wykonanie określonych zadań (z uwagi na szybką męczliwość związaną ze zużywaniem większej energii na patrzenie i interpretację informacji uzyskanych drogą wzrokową)
- 7) umożliwić korzystanie z audiobooków lektur szkolnych
- 8) stosować uproszczone konstrukcje geometryczne z ograniczoną do koniecznych liczbą linii pomocniczych
- 9) stosować kolory i powiększoną czcionkę
- 10) często zadawać pytania- „co widzisz?” w celu sprawdzenia i uzupełnienia słownego trafności doznań wzrokowych.
- 11) zadbać o kontrast kredy i tablicy
- 12) mówić, co się robi
- 13) zadbać o stałość przedmiotów w klasie
- 14) pozwalać podchodzić do tablicy i do eksponowanych przedmiotów
- 15) pamiętać, że oprócz tego, że uczeń słabo widzi może mieć zaburzoną orientację przestrzenną i wyobraźnię
- 16) różnicować formy odpowiedzi – przewaga ustnych
- 17) pracując z uczniem słabo widzącym należy liczyć się z możliwością występowania niechęci do pracy wzrokowej, drażliwości, krótkiego czasu koncentracji uwagi, zwiększonej męczliwości, trudności z wykonywaniem codziennych czynności.

UCZNIOWIE SŁABOSŁYSZĄCY:

Uczeń słabosłyszający ma pozostałości słuchu wystarczające do skutecznego odbierania informacji językowych za pomocą słuchu, najczęściej przy użyciu aparatu słuchowego.

Symptomy trudności:

- 1) uczeń sprawia wrażenie nie uważającego lub śniącego na jawie, może nie słyszeć instrukcji nauczyciela
- 2) jest niechętny angażowaniu się w działania klasowe, obawia się porażki, ponieważ ma kłopoty z rozumieniem
- 3) może reagować niewłaściwie w sytuacjach zabawowych (nie rozumie zasad gry lub intencji innych osób)
- 4) reaguje nietypowo na ustne instrukcje
- 5) może mieć zaburzenia mowy, mały zasób słów i pojęć
- 6) często myli głoski dźwięczne i bezdźwięczne, nie różnicuje głosek z trzech szere-gów s-z-c-dz, sz-ż-cz-dź, ś-ź-ć-dź (np. zamiast „z” uczeń może napisać każdą inną literę s, ż, sz)
- 7) zamienia i gubi litery, pomija części wyrazów, myli końcówki – co powoduje zmianę treści znaczenia wyrazów, czasem pisze bezsensowne zlepki liter – w przypadku niezrozumienia ich znaczenia
- 8) duże trudności sprawia uczniowi poprawna pisownia, opanowanie gramatyki, składni i ćwiczenia stylistyczne, słabo czyta.

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych :

- 1) zapewnić dobre oświetlenie klasy oraz miejsce w pierwszej ławce w rzędzie od okna lub drzwi (w zależności, które ucho jest słabsze).
- 2) zwracać się do ucznia będąc zwróconym twarzą w jego stronę
- 3) mówić wyraźnie, ewentualnie nieco głośniej - nauczyciel mówiąc do całej klasy, powinien stać w pobliżu ucznia zwrócony twarzą w jego stronę - nie powinien chodzić po klasie, czy być odwrócony twarzą do tablicy, to utrudnia uczniowi odczytywanie mowy z jego ust
- 4) dbać o spokój i ciszę w klasie, eliminować zbędny hałas lub zakłócenia w miarę jak jest to możliwe
- 5) upewnić się czy polecenia kierowane do całej klasy są właściwie rozumiane przez ucznia niedosłyszającego
- 6) zapewnić dodatkowe wyjaśnienia, sformułować inaczej polecenie, używając prostego, znanego słownictwa, wskazać jak to polecenie wykonuje jego kolega siedzący w ławce
- 7) obserwować twarz ucznia aby upewnić się, że nadąża za tempem pracy pozostałych uczniów w klasie

- 8) zaplanować tak organizację pracy, żeby uczeń niedosłyszający siedział w ławce ze zdolnym uczniem, zrównoważonym emocjonalnie, który chętnie dodatkowo będzie pomagał mu np. szybciej otworzyć książkę, wskaże ćwiczenie, pozwoli przepisać notatkę z zeszytu itp.
- 9) używać jak najczęściej pomocy wizualnych i tablicy (m.in. zapisanie nowego tematu, nowych i ważniejszych słów, dat na lekcji historii itp.)
- 10) przygotować plan pracy (agendy) na piśmie opisujący zagadnienia poruszane w wykładzie
- 11) aktywizować ucznia do rozmowy poprzez zadawanie prostych pytań, podtrzymywanie jego odpowiedzi przez dopowiadanie pojedynczych słów, umowne gesty, mimiką twarzy
- 12) często zwracać się bezpośrednio od ucznia, zadawać pytania aby zmobilizować go do lepszej koncentracji uwagi i ułatwić mu lepsze zrozumienie tematu
- 13) zapewnić więcej czasu na przeczytanie całej książki/lektury
- 14) stosować ćwiczenia w pisaniu ze słuchu tylko wyrazów lub zdań, wcześniej utrwalonych, w oparciu o znane uczniowi słownictwo
- 15) przy ocenie prac pisemnych nie należy uwzględniać błędów wynikających z niedosłuchu, nie obniżać ogólnej oceny pracy
- 16) przy ocenie osiągnięć ucznia z wadą słuchu należy też doceniać własną aktywność i wkład pracy ucznia.
- 17) uczeń z wadą słuchu ma trudności z równoczesnym wykonywaniem kilku czynności w tym samym czasie, nie jest w stanie słuchać nauczyciela - co wymaga obserwacji jego twarzy - jednocześnie otworzyć książkę na odpowiedniej stronie i odnaleźć wskazane ćwiczenie. Często więc nie nadąża za tempem pracy pozostałych uczniów w klasie

UCZNIOWIE Z ZESPOŁEM ASPERGERA

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych :

- 1) zminimalizować elementy rozpraszające
- 2) wyznaczyć miejsce blisko nauczyciela
- 3) zachowywać schemat pracy i stałości działań
- 4) wcześniej informować o zmianach
- 5) kierować polecenia indywidualnie do ucznia
- 6) używać prostego i jednoznacznego języka
- 7) wyjaśniać metafory i przenośnię, wyrazy bliskoznaczne, żarty lub dowcipy użyte podczas prowadzenia lekcji
- 8) popierać informacje słowną gestami, mimiką
- 9) uzupełnić rysunkiem, zdjęciem, filmem lub modelem przekazywane podczas lekcji treści abstrakcyjne
- 10) wydłużyć czas przeznaczony na wykonywanie poszczególnych zadań i prac pisemnych
- 11) dzielić trudniejsze lub dłuższe zadania na kilka części
- 12) sprawdzać zrozumienie czytanego tekstu poprzez zadawanie dodatkowych pytań
- 13) wykorzystywać wąską i fachową wiedzę ucznia podczas prowadzenia lekcji (jeśli jest to możliwe)
- 14) na lekcjach wychowania fizycznego unikać aktywności ruchowej związanej z rywalizacją
- 15) dbać o losowe przydzielanie do grup

- 16) w sytuacji wzburzenia lub zdenerwowania umożliwić pobyt w spokojnym, cichym miejscu np. bibliotece, gabinecie pedagoga
- 17) często przypominać o normach i zasadach funkcjonowania społecznego

UCZNIOWIE Z ZABURZENIAMI ZACHOWANIA I ZABURZENIAMI EMOCJONALNYMI

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych :

- 1) podawać krótkie komunikaty - upewniać się czy przekaz został usłyszany
- 2) rozmawiać z uczniem tak, by przykuć jego uwagę - zwracać się po imieniu, patrzeć w oczy, używać prostych słów
- 3) zlecić do wykonania tylko jedno zadanie w określonym czasie (ograniczyć dopływ bodźców zewnętrznych)
- 4) trudne zadania należy dzielić na etapy
- 5) konsekwentnie egzekwować ustalone zasady
- 6) utrwałać pozytywne wzorce zachowania przez pochwałę
- 7) skupiać uwagę na zaletach ucznia

UCZNIOWIE Z NIEDOSTOSOWANIEM SPOŁECZNYM LUB ZAGROŻENI NIEDOSTOSOWANIEM

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- 1) jasno określać obowiązujące normy i konsekwentnie ich przestrzegać
- 2) omawiać właściwe zachowanie w kontakcie indywidualnym
- 3) zachęcać do korzystania z pomocy psychologicznej
- 4) proponować różne prospołeczne działania
- 5) dostrzegać i nagradzać pozytywne zachowania
- 6) zachęcać do udziału w zajęciach socjoterapeutycznych

Do przygotowania zasad wykorzystano materiały:

1. Jolanta Rafał-Łuniewska „Dostosowanie wymagań edukacyjnych wobec uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się” - publikacja ORE
2. Zasady dostosowania wymagań edukacyjnych w Zespole Szkół Łączności w Gdańsku
3. Zasady dostosowania wymagań edukacyjnych e Zespole Szkół Usługowych w Ostrowie Wielkopolskim
4. www.specjalni.pl

